

Rapportage MID
over

Indonesië

Aangeboden aan
Voorzitter en leden CIVIL
door

Directeur Militaire Inlichtingendienst

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST

(Afgesloten: 17 februari 2000)

INDONESIË

Achtergronden en consequenties van de schorsing van minister Wiranto

Nadat Wiranto onlangs door een VN-onderzoek en een Indonesisch onderzoek in verband werd gebracht met mensenrechtenschendingen in Oost-Timor, heeft president Wahid hem gevraagd (vrijwillig) op te stappen. De daarop volgende, herhaalde weigeringen van minister Wiranto om zijn functie op te geven leidden tot oplopende spanningen, waardoor in Indonesië de vrees voor een militaire staatsgreep groeide. Terwijl Wahid voortdurend herhaalde dat hij de situatie onder controle had en een staatsgreep geen optie was, vroegen velen binnen de internationale gemeenschap zich af wat Wahid dreef om de machtsstrijd met generaal Wiranto uit te vechten terwijl hij in het buitenland verbleef.

Op maandag 14 februari heeft de president Wiranto als lid van zijn kabinet voorlopig geschorst, totdat gerechtelijk onderzoek meer duidelijkheid verschaft over zijn rol bij mensenrechtenschendingen in Oost-Timor. Volgens de secretaris van het kabinet gebeurde dit om de stabiliteit van de regering niet in gevaar te brengen. Inmiddels heeft Wiranto zich bij de beslissing van Wahid neergelegd, terwijl ook de legerleiding heeft laten weten het besluit tot schorsing te accepteren. Wiranto's taken als minister van Politieke en Veiligheidszaken worden voorlopig waargenomen door minister van Binnenlandse Zaken Surjadi Soedirdja.

President Wahid's behoefte om Wiranto te laten opstappen wordt ingegeven door de volgende overwegingen:

- De dringende behoefte om (burger) controle over de Indonesische strijdkrachten in te stellen. Zonder deze controle lijkt de kans op stabiliteit op de lange termijn verkeken. Controle over de strijdkrachten is, in de Indonesische context, meer dan controle over de instrumenten die de orde handhaven, het is ook controle over mogelijke uitdagers. Ondanks de uitspraken van de president dat er geen militaire staatsgreep zou plaatsvinden, zal het voorkomen van een staatsgreep toch in zijn achterhoofd meespelen. Vandaar dat Wahid ook heeft aangekondigd dat militairen in burgerfuncties moeten terugtreden uit actieve dienst, waarmee eigenlijk een einde komt aan de "dwi-fungsi", de traditionele socio-economische en militaire rol van de Indonesische strijdkrachten. De grootste uitdaging voor president Wahid is om de ontevreden elementen binnen TNI te isoleren, zonder de andere leden van de strijdkrachten van zich te vervreemden. Het is dan ook voorstelbaar dat generaal Wiranto is opgeofferd om dit isolement te bereiken.

- Zoals de meeste Javaanse heersers, gelooft Wahid dat macht niet kan worden gedeeld. Hij leidde op deze sterk gecentraliseerde manier de grootste Indonesische moslim-organisatie *Nadhlatul Ulama* (NU) en zal ook proberen om Indonesië op deze manier te leiden.
- De noodzaak van internationale steun, zowel op economisch als op politiek gebied. Veelbetekenend is in dit verband dat de donorgroep voor Indonesië onder leiding van de Wereldbank, de Asian Development Bank en de Japanse regering vlak na de bekendwording van Wahid's verklaring waarin hij om het ontslag van Wiranto vroeg, bekend maakte dat zij voornemens zijn om 4,7 miljard US dollar aan de Indonesische regering te lenen. Dit bedrag is van belang omdat een harde voorwaarde van het zojuist ondertekende IMF programma het herstructureren van de banken is en dit bedrag hier een belangrijke ondersteuning voor kan vormen. Overigens is ook aan deze lening de voorwaarde verbonden dat er duidelijke voortgang van het door de regering Wahid voorgenomen hervormingsproces zichtbaar moet zijn.
- Het voorkomen van een internationaal tribunaal voor Oost-Timor. Een dergelijk tribunaal zou Indonesië niet alleen in verlegenheid brengen, het zou ook de Indonesische strijdkrachten dermate kunnen demotiveren dat zij hun greep op de onrustige situatie helemaal verliezen.
- Tenslotte gaven de studenten, na Wahid's verrassende verkiezing, aan dat zij de nieuwe regering honderd dagen respijt gaven, maar dat zij de ontwikkelingen nauw zouden blijven volgen. Die honderd dagen eindigden op 5 Februari, met andere woorden, de druk op de huidige regering van nationale eenheid om te presteren groeit, op straffe van hervatting van de studentenacties tegen de regering en de scheefgegroeide sociaal-economische verhoudingen.

Het wordt overigens steeds duidelijker dat de grootste bedreiging voor de regering Wahid niet zo zeer een potentiële militaire staatsgreep is, maar veel meer de voortdurende etnische en religieuze onrust die de archipel beheerst. Overigens blijft onduidelijk of deze onrusten geïnspireerd worden door bijvoorbeeld ontevreden (ex)leden van de strijdkrachten.

Deze onrust wordt echter wel, met name, door de islamitische partijen in de regering aangegrepen om hun ideaal van een islamstaat¹ prominent op de politieke agenda van de, in dit opzicht als gematigd bekend staande, president te krijgen. Inmiddels zou er sprake zijn van de oprichting van een nieuwe coalitie bestaande uit ontevreden militairen, leden van de centrale as partijen² en Amien Rais. Deze coalitie zou tijdens de vergadering over de verantwoordingspeech van President Wahid in het Volkscongres in augustus willen proberen om hun machtspositie te vergroten, mogelijk door de positie van vice-president Megawati Sukarnoputri ter discussie te stellen.

Met name de rol die Rais, als voorzitter van het Volkcongres, in deze coalitie speelt is een uiterst bedenkelijke. Zijn recente oproep tot *jihad* heeft hem dan ook een berisping van President Wahid opgeleverd. Wel is hierdoor duidelijk geworden dat Rais niet de gematigde moslim is die hij tijdens de verkiezingscampagnes van 1998 beweerde te zijn, maar dat hij vastbesloten is om de puur religieuze kaart te spelen.

¹ (In de praktijk betekent dit meer en verregaande islamitische invloed in het dagelijks leven en ook op het gebied van politiek en rechtsspraak)

² Het politiek samenwerkingsverband van diverse moslimpartijen opgericht door Amien Rais

Ondanks de op dat moment toch spannende ontwikkelingen rondom het gedwongen terugtreden van Gen Wiranto is er momenteel geen aanleiding om een militaire coupe als een reële mogelijkheid te voorzien. Men lijkt zich binnen de hogere leiding van TNI teveel bewust te zijn van de risico's van een dergelijk avontuur. Een militaire machtsovername zal Indonesië namelijk tot een paria in de internationale gemeenschap reduceren. Ook zullen alle leningen, donorsteun etc onmiddellijk worden bevroren waardoor het economisch herstel in gevaar zal komen. Desondanks kan de mogelijkheid van een heethoofdige tegenreactie voor ontevreden leden van de strijdkrachten echter niet geheel worden uit gesloten.

Naar verwachting zal de etnische en religieuze onrust de politieke situatie in Indonesië de komende jaren dan ook blijven beheersen.

